

УДК 331.101.38:331.2

Т. А. Губиш,
аспірант кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-5081-3312>

О. Я. Ряшко,
аспірант кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-0496-2928>

Н. І. Творидло,
аспірант кафедри менеджменту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9783-6784>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.24.125

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СИМПТОМАТИЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

T. Gubysh,
Postgraduate student of the Department of Management, Ivan Franko National University of Lviv
O. Ryashko,
Postgraduate student of the Department of Management, Ivan Franko National University of Lviv
N. Tvorydlo,
Postgraduate student of the Department of Management, Ivan Franko National University of Lviv

CONCEPTUAL BASIS OF SYMPTOMATIC DIAGNOSTICS OF EXPORT-IMPORT ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

В сучасних умовах інтернаціоналізації та глобалізації економіки важливе місце належить розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни загалом, та зовнішньоторговельної діяльності зокрема. Зовнішньоекономічна діяльність країни в цілому займає вагомe місце, на наше переконання, у вирішенні великої кількості питань стабільного функціонування загальної економіки держави та зниження потенційних можливостей виникнення кризових явищ. Також варто підкреслити, ми вважаємо, що у економічній літературі недостатньо дослідженими залишаються сьогодні, питання вагомості експортно-імпоротної діяльності у національній економіці в цілому. Розкриваючи предмет нашого дослідження, робимо висновок, що експортно-імпортерна діяльність несе відповідальність також і за забезпечення потрібними ресурсами держави в цілому, новітнім обладнанням, а також технологіями, які необхідні для виробництва товарів для експорту. На наш погляд, варто провести економіко-статистичний аналіз власне економічних показників зовнішнього ринку України, на основі якого визначити основні тенденції на сучасному етапі експортно-імпоротної діяльності та перспективи розвитку в майбутньому експортно-імпоротної діяльності. На наше переконання, необхідно також розробити та ввести заходи вдосконалення експортно-імпоротної діяльності, що вважаємо необхідною умовою забезпечення належного рівня конкурентоспроможності сучасних організацій України на світових ринках.

In modern conditions of internationalization and globalization of the economy, an important place belongs to the development of the country's foreign economic activity in general, and foreign trade activity in particular. The foreign economic activity of the country as a whole occupies an important place, in our opinion, in solving a large number of issues of the stable functioning of the general economy of the state and reducing the potential opportunities for the occurrence of crisis phenomena. It is also worth emphasizing, we believe that the question of the importance of export-import activity in the national economy as a whole remains insufficiently researched in the economic literature today. Revealing the subject of our research, we conclude that export-import activity is also responsible for providing the necessary resources of the state as a whole, the latest equipment, as well as technologies that are necessary for the production of goods for export. In our opinion, it is worth conducting an economic and statistical analysis of the actual economic indicators of the foreign market of Ukraine, on the basis of which to determine the main trends at the current stage of export-import activity and future development prospects of export-import activity. In our opinion, it is also necessary to develop and introduce measures to improve export-import activities, which we consider a necessary condition for ensuring the appropriate level of competitiveness of modern organizations of Ukraine on world markets.

The study of the problems of the country's export-import activity is constantly in the center of attention of economic science. Today, we consider the activation of export-import activity to be one of the most effective mechanisms of economic and social change. In particular, we consider export-import operations as the basis of the process of foreign economic activity as a whole. In our opinion, the issues of comprehensive research of negative and positive aspects of export-import activity, the impact of export-import activity on the functioning of the country's economy in general, as well as the formation and introduction of measures to improve export-import activity remain relevant today.

As of today, in our opinion, the problems of the peculiarities of export-import activity, measures to improve export-import activity are the subject of scientific and practical developments by a number of well-known researchers, namely: Yeschenko I. S., Kozak Y. G. [1], Palkima Yu. I., Kiselyova A. P., Kolomatska S. P. [2], Yuriy S. I., Fedosova V. M., Navrotskaya N. A., Alyabaeva D., Kozak Yu. [3], Tsygankova T. M., Osypova V. M., Pavlenka I. I. and others.

However, we believe that today the issues of studying the state of export-import activity, analysis and assessment of trends, analysis and assessment of prospects for the development of export-import activity remain unresolved.

Thus, the main goal of our research is to analyze the current state of the export-import activity of organizations in Ukraine, to determine the priority factors in the formation of the export-import activity of organizations in Ukraine in order to take these factors into account when creating effective trends in export-import activity today and in the future.

The theoretical and methodological basis of our research involves the use of general scientific, specific research methods, dialectical methods of cognition, the use of systemic and complex approaches to the study of social phenomena and social processes, and the use of classical provisions of economic theory.

Ключові слова: експорт, імпорт, експортно-імпортні операції, симптоматична діагностика.

Key words: export, import, export-import operations, symptomatic diagnosis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження проблем експортно-імпортної діяльності країни постійно є в центрі уваги економічної науки. Активізацію сьогодні експортно-імпортної діяльності вважаємо одним із найдієвіших механізмів економіко-соціальних змін. Експортно-імпортні операції зокрема розглядаємо як основу процесу зовнішньоекономічної діяльності в цілому. Актуальними сьогодні залишаються, на наше переконання, питання комплексного дослідження негативних і позитивних моментів експортно-імпортної діяльності, вплив експортно-імпортної діяльності на функціонування економіки країни загалом, а також формування та введення заходів покращення експортно-імпортної діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Станом на сьогодні, на наш погляд, проблематика особливостей експортно-імпортної

діяльності, заходів удосконалення експортно-імпортної діяльності — це предмет науково-практичних розробок ряду відомих дослідників, а саме: Єщенко І. С., Козак Ю. Г. [1], Палкіма Ю. І., Кісельова А. П., Коломацька С. П. [2], Юрія С. І., Федосова В. М., Навроцької Н. А., Алябаєва Д., Козак Ю. [3], Циганкова Т. М., Осипова В. М., Павленка І. І. та інших.

Однак, остаточно не вирішеними, ми вважаємо, сьогодні залишаються питання вивчення стану експортно-імпортної діяльності, аналіз та оцінка тенденцій, аналіз та оцінка перспектив розвитку експортно-імпортної діяльності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Таким чином, головна мета нашого дослідження — це аналізування сучасного стану експортно-імпортної діяльності організацій в Україні, визначення пріоритетних факторів формування експортно-імпортної діяльності

організацій в Україні для урахування цих факторів під час створення ефективних тенденцій експортно-імпоротної діяльності сьогодні та в майбутньому.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методична база нашого дослідження передбачає використання загальнонаукових, специфічних методів дослідження, діалектичних методів пізнання, використання системного та комплексного підходів дослідження суспільних явищ та суспільних процесів, використання класичних положень економічної теорії.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Успішна реалізація експортно-імпорتنних операцій сучасною організацією сприяє збільшенню продажів, збільшенню обсягів прибутків безпосередньо на міжнародних ринках, прискорює модернізацію бізнес-процесів, технологій, надає конкурентні переваги на внутрішніх та зовнішніх ринках. З метою ефективного ведення бізнесу сучасними організаціями на міжнародному рівні потрібно враховувати глобальні виклики, а також детально оцінювати свою ж господарську діяльність. З метою реалізації вказаних важливих завдань, на наше переконання, ключовим моментом повинно стати здійснення симптоматичної діагностики, яка розглядається як підґрунтя для формування стратегій запобігання безпосереднім негативним явищам власне у експортно-імпортній діяльності. Безпосередня реалізація вказаних стратегій потребує використання концептуального підходу, що дає можливість вирішити проблеми, які мають місце у процесі зовнішньоекономічної діяльності сучасних організацій, а також створює умови зростання конкурентоспроможності сучасних організацій на міжнародних ринках.

На наш погляд, процес симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій неможливий без застосування сьогодні відповідного методологічного інструментарію. Попри те, що симптоматична діагностика сьогодні трактується як важливий механізм аналізування негативних процесів, негативних тенденцій, у сучасному підприємстві, ми вважаємо, відсутні ясні методичні рекомендації її реалізації.

Концептуальна модель симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій містить три базові елементи: передумови її здійснення,

опис процесу здійснення діагностики та формування головних напрямків стратегії. Вказані елементи, на наше переконання, забезпечують ефективне управління безпосередньо експортно-імпортними операціями у сучасних організаціях та сприяють успішній діяльності сучасних організацій на міжнародних ринках.

Реалізація симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності у сучасних організаціях є багатоаспектним складним процесом, який потребує участі різноманітних категорій організацій і осіб. Ключовою складовою вказаного процесу, ми вважаємо, є ідентифікація основних суб'єктів, що мають місце в діагностиці. Серед таких суб'єктів виділяємо наступних: замовники діагностики, особливе місце серед яких належить власникам організацій, керівники відповідних відділів, керівники вищого рівня, які займаються безпосередньо керівництвом міжнародних операцій. Роль таких керівників проявляється у окресленні цілей діагностики, обсягів діагностики, у забезпеченні потрібних ресурсів, підтримки для проведення усіх стадій діагностичного процесу.

Безпосередні виконавці концептуальної діагностики поділяються на зовнішніх учасників та внутрішніх учасників. До внутрішніх учасників відносимо працівників сучасних організацій, які володіють необхідним досвідом, знаннями у галузі експортно-імпоротної діяльності. До основних завдань внутрішніх учасників належать наступні: реалізація первинного збору даних, проведення аналізу результатів, формування рекомендацій на базі одержаної інформації. Зовнішні учасники, серед яких виділяємо аудиторські фірми, консалтингові компанії, надають додаткові аналітичні ресурси, незалежну експертизу, що, в свою чергу, дозволяє забезпечити всебічність діагностики, об'єктивність діагностики.

У межах симптоматичної діагностики об'єктом аналізування є результати експортно-імпорتنних операцій сучасних організацій за досліджуваній період, що передбачає аналізування на міжнародних ринках продажів, аналізування рівня прибутковості, аналізування витрат на логістичні послуги, аналізування інших фінансових показників, що показують ефективність безпосередньо експортно-імпоротної діяльності у сучасних організаціях.

Процес симптоматичної діагностики включає різні компоненти, які містять внутрішні та зовнішні чинники. Зовнішнє середовище налічує макроекономічні умови, а саме: економічна ситуація у країнах-експортерах, економі-

чна ситуація у країнах-імпортерах, на міжнародних ринках рівень конкуренції, зміни в законодавстві, які мають вплив на експортно-імпортні операції. До внутрішнього середовища відносимо аналізування організаційної структури сучасної організації, ефективність внутрішніх ресурсів, ефективність внутрішніх процесів, що застосовується при управлінні експортно-імпоротною діяльністю.

У рамках симптоматичної діагностики важливо, ми вважаємо, враховувати описи процесу, а саме: цілі, властивості, принципи, функції. Властивості симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності у сучасних організаціях включають комплексність, яка включає, в свою чергу, інтеграцію усіх компонентів процесу діагностики з метою забезпечення узгодженості, цілісності результатів. Прозорість є ще однією пріоритетною властивістю, що забезпечує зрозумілість, чіткість результатів діагностики, що, в свою чергу, дозволяє виконавцям, замовникам легко інтерпретувати одержані дані. Взаємодія компонентів симптоматичної діагностики містить комбінування етіологічних та симптоматичних підходів з метою проведення комплексного аналізування проблем. Кількісна вимірюваність відображає застосування чітко окреслених показників, критеріїв, що, в свою чергу, дозволяє ухвалювати практично обґрунтовані рішення та здійснювати об'єктивний аналіз.

Основні принципи симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій ґрунтуються на наступних пріоритетних постулатах:

- принцип цілісності відображає всебічний підхід до здійснення аналізування усіх компонентів експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій, що, в свою чергу, є базою ефективного управління;

- результативність передбачає реалізацію конкретних позитивних результатів, що, відповідно, допомагають вдосконалити експортно-імпортні показники;

- прогностичність включає в себе розробку прогностичних планів майбутнього розвитку, адаптації до умов міжнародного ринку, які змінюються;

- принцип послідовності забезпечує ієрархічний логічний порядок реалізації завдань аналізу;

- принцип оптимальності гарантує відповідність поставленим цілям діагностики;

- обґрунтованість відображає застосування конкретних критеріїв аналізування на базі

достовірної інформації, функціональна спрямованість акцентує увагу на ефективній реалізації усіх функцій, які гарантують результативність діагностики.

До функції симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій варто віднести наступні:

- оцінювання поточного стану містить аналізування основних показників діяльності сучасних організацій для встановлення ефективності на міжнародних ринках сучасних організацій, яка допомагає усвідомити, наскільки успішно організація виконує власну експортно-імпорتنу стратегію, встановити де слабкі місця можливі;

- аналізування ефективності містить всебічний огляд безпосередньо результатів експортно-імпортних операцій з метою визначення проблемних аспектів, негативних тенденцій, які можуть потребувати змін;

- прогнозування, а також управлінські рекомендації ґрунтуються на результатах аналізування і містять розробку прогнозів майбутнього розвитку, формування рекомендацій удосконалення управлінських рішень;

- стимулювання позитивних змін є пріоритетною функцією, направленою на підтримку, а також здійснення позитивних перетворень безпосередньо у процесах експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій для збільшення конкурентоспроможності останніх на міжнародних ринках.

До основних цілей симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій варто віднести наступні:

- аналізування негативних і позитивних результатів діяльності сучасних організацій на міжнародних ринках;

- встановлення причин проблем, негативних явищ у галузі експортно-імпортних операцій;

- розробка ефективних управлінських рішень з метою удосконалення результатів діяльності;

- формування напрямів, стратегій збільшення ефективності експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій.

Головна мета здійснення симптоматичної діагностики — це збільшення ефективності безпосередньо експортно-імпоротної діяльності сучасних організацій. Реалізація вказаної мети, ми вважаємо, є пріоритетним рушійним чинником проведення діагностичних заходів.

Процес симптоматичної діагностики варто поділити на три стадії, які предсталені у табл. 1.

Перша стадія відображає детальне аналізування конкурентних сил, аналізування перспектив розвитку ринку. Пріоритетним завданням цієї стадії є збір, аналізування інформації безпосередньо про експортно-імпорту діяльність сучасних організацій. З цією метою використовуються різні джерела, а саме: електронні бази даних, первинні документи безпосередньо про експортно-імпорту операції, офіційна фінансова звітність сучасних організацій.

Друга стадія акцентує увагу на виявленні негативних та позитивних симптомів безпосередньо експортно-імпорту діяльності, використовуючи при цьому різні критерії оцінювання, методи групування, порівняння, діаграму Парето. Характеристика симптомів повинна містити інформацію про місце, час їх виникнення, причини їх появи, а також необхідність термінових заходів. Оцінювання причин та власне симптомів закінчується визначенням інтегрального показника безпосередньо експортно-імпорту діяльності.

На третій стадії ухвалюються управлінські рішення на основі результатів детального аналізу. З цією метою використовуються методи дерева цілей, дерева рішень, експертні оцінки. Формується план розвитку безпосередньо експортно-імпорту діяльності сучасних організацій, який містить назву завдання, відповідальних осіб, конкретні заходи, терміни реалізації, очікувані результати.

Застосування розробленої методики симптоматичної діагностики дає можливість виявити своєчасно негативні симптоми безпосередньо в експортно-імпорту діяльності сучасних організацій, а також вжити потрібних заходів їх усунення, що, як результат, сприяє зростанню ефективності діяльності сучасних організацій на міжнародних ринках в цілому.

ВИСНОВКИ

Таким чином, встановлено, що запропонована концептуальна модель симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпорту діяльності сучасної організації орієнтована на удосконалення взаємодії між учасниками процесу, враховуючи при цьому специфічні принципи та властивості, які встановлюють діагностичний процес. Запропонована модель сприяє збільшенню функціональної ефективності безпосередньо експортно-імпорту операцій за допомогою ідентифікації негативних моментів, а також реалізації встановлених цілей діагностики.

Таблиця 1. Пріоритетні аспекти симптоматичної діагностики безпосередньо експортно-імпорту діяльності сучасних організацій

Стадія	Основні завдання стадії	Методи, інструменти стадії
Перша стадія	Аналізування конкурентних сил і перспектив розвитку ринку. Збір необхідної інформації.	Вебсайти державних служб статистики, офіційні сайти сучасних організацій, фінансова звітність, електронні дані маркетингових служб, первинні документи.
Друга стадія	Встановлення негативних, позитивних симптомів. Оцінка наслідків, причин.	Діаграма Парето, критерії оцінки, методи групування, методи порівняння. Опис симптомів: причини, час, місце виникнення, термінові заходи.
Третя стадія	Ухвалення управлінських рішень, формування плану розвитку.	Дерево цілей, дерево рішень, експертні оцінки. План розвитку: відповідальні особи, назва завдання, заходи, терміни, результати.

Управлінський аспект запропонованої моделі передбачає використання логічних методів, формалізованих методів, створення комплексу заходів, а також обґрунтування проєктних рішень безпосередньо для ефективного реалізації завдань діагностики. Проведені удосконалення можуть суттєво збільшити результативність безпосередньо експортно-імпорту діяльності сучасної організації.

Про використання розробленої методики симптоматичної діагностики свідчить використання цільового підходу, стратегічного аналізу, спеціалізованих економічних методів. Комплексне використання вказаних методів допомагає мінімізувати власне негативний вплив симптомів безпосередньо на експортно-імпорту діяльність сучасної організації.

Література:

1. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка. К., 2014. 367 с.
2. Коломацька С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення. К.: Професіонал, 2004.
3. Козак Ю. Зовнішньоекономічна діяльність: навчальний посібник. К.: "Центр учбової літератури", 2019. 292 с.

References:

1. Kozak, Yu. (2014), *Mizhnarodna ekonomika [International Economy]*, Kyiv, Ukraine.
 2. Kolomatska, S. (2004), *Zovnishn'oeconomichna diyal'nist' v Ukraini: pravove rehulyuvannya ta harantiyi zdiysnennya [Foreign economic activity in Ukraine: legal regulation and guarantees of implementation]*, Profesional, Kyiv, Ukraine.
 3. Kozak, Yu. (2019), *Zovnishn'oeconomichna diyal'nist' [Foreign economic activity]*, Tsentruchovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
- Стаття надійшла до редакції 26.11.2024 р.